

Подальші наукові розвідки в цьому напрямі досліджень мають стосуватися дослідження зарубіжного досвіду нормативно-правового забезпечення професійного навчання сільських та селищних голів в Україні та можливості його використання на сучасному етапі реформування служби в органах місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Гончарук Н. Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби України: теорія та практика : монографія / Н. Т. Гончарук. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 343 с.

2. Державна цільова програма підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України на 2008 – 2015 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 листоп. 2008 р. № 974 // Офіц. віsn. України. – 2008. – № 86. – Ст. 2887.

3. Европейская хартия местного самоуправления 1985 г.–Страсбург, 1985.

4. Жабенко Л. В. Розвиток системи професійного навчання міських голів в Україні : автореф. дис. ... канд. наук. держ. упр. : 25.00.02 / Л. В. Жабенко. – 2012. – 20 с.

5. Питання управління державною службою в Україні : Указ Президента України від 18 лип. 2011 р. № 769/2011. – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/13815.html.

6. Питання реформування Національної академії державного управління при Президентові України : Указ Президента України від 9 груд. 2011 р. №1110/2011. – Режим доступу : www.president.gov.ua/ru/documents/14263.html.

7. Про Президентський кадровий резерв «Нова еліта нації» : Указ Президента України від 5 квіт. 2012 р. № 246/2012 . – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/246/2012.

8. Про службу в органах місцевого самоврядування : проект нової редакції Закону України. – Режим доступу : www.nads.gov.ua.

9. Про стратегію державної кадової політики на 2012 – 2020 роки : Указ Президента України від 1 лют. 2012 р. № 2012. – Режим доступу : www.president.gov.ua.

10. Про схвалення Концепції реформування системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 листоп. 2011 р. № 1198-р. – Режим доступу : kmu.gov.ua.

11. Реформування професійного навчання державних службовців в Україні: проблеми та перспективи : кол. моногр. С. М. Серьогін, С. І. Бородін, Н. А. Липовська [та ін.] ; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 274 с.

Надійшла до редколегії 22.11.13

Сергій ЛЕГКОСТУП

Національна академія державного управління

при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

**СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІН
ЦІННІСНИХ ПРИОРИТЕТІВ**

Аналізується соціальна адаптація посадових осіб місцевого самоврядування в умовах зміни ціннісних пріоритетів для з'ясування специфіки соціологічного підходу, його всебічного, інтегрального розгляду крізь призму соціології «соціологія особистості».

Ключові слова: соціальна адаптація, посадові особи місцевого самоврядування, ціннісні пріоритети, соціологія особистості, соціальні цінності, ціннісні орієнтири.

Сергей Легкоступ. Социальная адаптация должностных лиц местного самоуправления в условиях изменений ценностных приоритетов

Анализируется социальная адаптация должностных лиц местного самоуправления в условиях изменения ценностных приоритетов для выяснения специфики социологического подхода, его всестороннего интегрального рассмотрения через призму направления социологии «социология личности».

Ключевые слова: социальная адаптация, должностные лица местного самоуправления, ценностные приоритеты, социология личности, социальные ценности, ценностные ориентиры.

Sergiy Legkostup. Social adaptation of local government officials in the conditions of value priorities changes

Social adaptation of public servants of local self-government is analyzed in the conditions of changes of the valued priorities for finding out of specific of sociological approach him all-round, integral consideration through the prism of perception of industry of sociology of «sociology of personality».

Key words : are social adaptation, public servants of local self-government, valued priorities, sociology of personality, social values, valued reference-points.

Однією з визначальних ознак демократичної, соціальної, правової держави є наявність у ній повноцінного місцевого самоврядування, адже в ньому якнайповніше може бути реалізована ідея наближення влади до народу, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Тому постає питання формування ціннісних

орієнтируючись на особистості, що здійснюється в процесі його соціалізації під впливом як суспільного, так і індивідуального досвіду, а саме: матеріальних і духовних цінностей суспільства, індивідуальних потреб та інтересів, життєвої позиції індивіда.

Вважається, що у свідомості індивіда ціннісна система суспільства не знайшла адекватного відображення, більше того, якщо ціннісне ставлення людини до дійсності суперечливе, аморфне, то людина може бути дезорієнтованою. Займаючи нестійку позицію стосовно частини цінностей, ухиляючись від їх впливу, індивід втрачає реальне уявлення про діалектику добра і зла, у його свідомості розмиваються відмінності між цими найважливішими етичними категоріями, що є негативним явищем, оскільки людина виходить з-під впливу моралі і права та її вчинки важко передбачити. Деформація соціальних уявлень і оцінок може виражатися як у конформізмі, так і в егоїзмі та суб'єктивізмі, які відображають вузько індивідуальні інтереси. Будь-яка форма відмови від орієнтації на соціально значущі цінності веде до заміни моральної орієнтації позаморальною, практично вигідною людині в тій чи іншій ситуації [1; 3; 8].

Негативно впливають як на індивідуальну, так і на суспільну свідомість непослідовність у мисленні і практичній діяльності людини, відсутність у неї чіткої світоглядної і громадянської позиції, мінливість характеру, почуття страху (втратити роботу, добре ставлення керівника, мати неприємності на службі і т.ін.), навіювання, схильність до впливу з боку інших, догідництво, заздрість, невміння відстоювати власну думку, байдужість, егоїзм, безвідповідальність, необов'язковість та інші негативні індивідуальні якості.

Ураховуючи те, що кадровий менеджмент включає такі взаємозалежні напрями діяльності, як: набір (відбір) персоналу, профорієнтація і соціальна адаптація саме службовців, визначення розмірів заробітної плати, система пільг, навчання працівників, кар'єрне пересування, оцінка роботи служб управління персоналом тощо, на нашу думку, слід зосередити увагу на соціальній адаптації посадових осіб місцевого самоврядування та з'ясувати, як вона відрізняється від соціальної адаптації пересічних громадян в умовах змін ціннісних пріоритетів.

Дослідженням проблем місцевого самоврядування займаються багато науковців. Так, аналіз кадрових процесів в органах місцевого самоврядування, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації, професійну компетенцію посадових осіб органів місцевого самоврядування, формування їх іміджу, питання територіальної організації місцевого самоврядування висвітлюють

О. Батанов, Я. Жовнірчик, А. Коваленко, В. Кравченко, В. Куйбіда, М. Орзіх, С. Саханенко та ін. Питання правового регулювання діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування розкривають такі вчені, як В. Бакуменко, Н. Драгомирецька, С. Дубенко, В. Євдокимов, М. Казанцев, В. Князев, С. Серьогін, А. Толстоухов, Т. Мотренко, В. Луговий, Н. Нижник, М. Орлатий, В. Рибачук, Ю. Шаров та ін. Водночас наукові праці названих учених не є вичерпними стосовно цієї складної проблеми, вони скоріше створюють фундаментальну базу для подальшого її дослідження.

Питання щодо соціальної адаптації особистості, процесів актуалізації ціннісно-структурзованих потреб особистості, поняття цінності, природи цінностей і значення їх для людини, вічних та ситуативних цінностей, готовності до реалізації цінностей, психологічного переживання індивідом цінності, смислу соціального об'єкта, рефлексії особистості, сильної та стійкої соціальної активності особистості, феномену втечі від свобод вивчали такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як Е. Дюркгейм, Г. Парсонс, В. Франкл, У. Томас, К. Лоренц, В. Сержантов, Є. Головаха, Д. Узнадзе, А. Прагнішвілі, В. Ядов, Н. Ходорівська, А. Маковецький, А. Плахотний, Дж. Лакс, Ф. Знанецький, О. Краснорядцев, Л. Корель, Ю. Хабермас, С. Франк, Є. Бистріцький. Але, на нашу думку, ціннісні орієнтири та пріоритети як регулятивний механізм, який охоплює більш широке коло проявів соціальної адаптації особистості, ніж визначені настанови, розглядалися до сьогодні фрагментарно.

Специфічною особливістю реформ в Україні є те, що надто велика кількість змін у соціальному житті населення відбувається в історично короткий відрізок часу. Швидкість змін у навколошньому середовищі (не лише соціальному, а й природному), їх кількість уже зараз перевищує адаптаційні можливості людини. Оскільки особистість формується в процесі взаємодії з умовами зовнішнього середовища, а її риси детерміновані конкретно-історичними умовами життя суспільства, то в процесі діяльності людина налагоджує відносини з іншими людьми, тобто формує суспільні відносини, які створюють особистість. Ураховуючи те, що посадові особи місцевого самоврядування роблять вагомий внесок у життя не тільки окремої людини, але й суспільства загалом, то вони стають суспільно значущими, що, у свою чергу, може бути як суспільно прийнятним, так і суспільно неприйнятним в умовах змін ціннісних орієнтиру. У цьому контексті вважаємо за доцільне розглянути соціальну

адаптацію посадової особи місцевого самоврядування як особистості, яка діє в умовах зміни ціннісних пріоритетів.

Мета нашої статті полягає в з'ясуванні особливостей соціальної адаптації посадових осіб місцевого самоврядування в умовах зміни ціннісних пріоритетів.

На нашу думку, справжній інтерес до посадової особи місцевого самоврядування виникає в разі його розгляду крізь призму сприйняття напряму соціології «соціологія особистості». У свою чергу, інтереси особистості виникають під впливом умов її життя, у процесі діяльності, спрямованої на задоволення тих чи інших її потреб і відіграє надзвичайно важливу роль у житті і діяльності як окремої особистості, так і персоналу публічного управління. Так, вирізняють певні особливості інтересів: обмеженість доволі вузьким колом певних знань і видів діяльності; конкретизація цілей і операцій діяльності з метою їх задоволення; особистість розширює і поглибує знання в певній галузі і набуває саме в цій галузі практичних умінь і навичок. Під час дії інтересу активізуються не тільки пізнавальні процеси, але і творчі зусилля особистості в певній галузі діяльності. У разі задоволення інтересів особистість отримує своєрідне емоційне вдоволення, яке спонукає до довготривалого заняття відповідною діяльністю. Отже, справжній інтерес виникає в особистості за наявності: знань, якими вона володіє в певній сфері; практичної діяльності в цій сфері; емоційного задоволення, яке переживає людина з огляду на певні знання і види діяльності [5].

Поряд з інтересами особистості важливе значення мають життєві цілі, які поділяють на види залежно від вибраної основи класифікації, а саме: 1) за соціальним змістом – на прогресивні і регресивні, гуманні й антигуманні; 2) за відповідністю об'єктивним можливостям їх здійснення – на реальні й утопічні, абстрактні і конкретні; 3) за критеріями їх розгорнутості в соціальному часі – на найближчі і перспективні, короткострокові і довгострокові, кінцеві і проміжні; 4) за критеріями значущості для суб'єкта життєдіяльності – на суттєві й несуттєві, головні і другорядні.

Важливе значення для особистості як суб'єкта суспільних відносин мають переконання, певні знання, у правильності і життєвій важливості яких людина глибоко впевнена, а тому вони служать її керівництвом до дій. Серед різноманітності переконань особистості особливо важливе значення мають моральні переконання і ціннісні орієнтири, які скеровують її суспільну поведінку, зокрема щодо стосунків між людьми в суспільстві, їх вчинків, рис, норм і правил поведінки в житті та професійному середовищі.

У науковій літературі поняттю «цинність» надається декілька

значень, залежно від аспекту, який на даний момент розглядається: 1) цінність як суспільний ідеал, вироблений суспільною свідомістю, абстрактне уявлення про атрибути належного в різних сферах суспільного життя, яке міститься в ньому; 2) цінності, які існують в об'єктивованій формі у вигляді витворів матеріальної та духовної культури чи людських вчинків; 3) соціальні цінності, переломлюючись крізь призму індивідуальної життєдіяльності, входять у психологічну структуру особистості у формі особистісних цінностей [5].

Ціннісне ставлення людини до дійсності виникає в процесі взаємодії суб'єкта й об'єкта на грунті суспільної практики. Але з того факту, що цінності пов'язані із соціальним суб'єктом, неправомірно робити висновок, що вони мають лише ідеальний характер, тобто існують переважно у свідомості суб'єкта або у сфері суспільної свідомості. Багато цінностей мають дійсно ідеальний характер. Але є цілій світ матеріальних цінностей, без яких неможливе людське існування. Це не тільки ключові життєві орієнтири та спонукальні механізми людської діяльності, а й сама діяльність, результати історичного розвитку суспільства (матеріальна й духовна культура). Відмінність між матеріальними й духовними цінностями полягає в тому, що матеріальні слугують для задоволення практичних потреб людини, а духовні (наукові, соціально-політичні, моральні, художньо-естетичні, релігійні тощо) характеризують вищі запити людини. Критерієм наукових цінностей є істина, моральних і релігійних – гармонія людських стосунків, художньо-естетичних – освоєння прекрасного, політичних (до яких належать мир, свобода, громадський порядок, соціальна захищеність людини, справедливість та ін.) – стабільність у суспільстві. Незалежно від того, як трактується цінність, більшість і вітчизняних, і західних авторів погоджуються, як правило, з веберівським твердженням про те, що суспільство не може існувати без загальнолюдських цінностей, які змінюють і спрямовують у відповідне русло діяльність і пошуки людей.

Ієрархію всіх цінностей завершують людина і людське життя, поза якими втрачають сенс всі інші цінності. К. Лоренц писав: «Якщо ми заберемо з нашого життєвого досвіду емоційне почуття цінності, якщо для нас не буде мати жодної цінності людина, людське життя і людство в цілому, то найдосконаліший апарат нашого інтелекту залишиться мертвою машиною без двигуна» [3, с. 8].

Отже, ціннісні орієнтири індивіда, як відомо, формуються в процесі його соціалізації, під впливом як соціального, так і індивідуального досвіду (матеріальних і духовних цінностей суспільства, індивідуальних потреб та інтересів, життєвої позиції індивіда тощо).

Багатогранним і багатоаспектним є питання про соціальні й моральні оцінки, оскільки свідомість людини включає в себе не тільки знання, а й переживання того, що є значущим для неї. «Свідомість – це не тільки відображення, не тільки пізнання, а й оцінка» [4]. Тому об'єктом ціннісного ставлення є те, з чим суб'єкт взаємодіє, що має для нього цінність. Сьогодні очевидно, що все більшого значення для людини набувають питання, заради чого вона живе і що її чекає в майбутньому, тобто як вона може адаптуватися в середовищі.

Існують різні інтерпретації адаптації як у межах матеріалістичного підходу – зміни матеріального середовища; пристосовницькі відповіді з боку адаптанта на зміни матеріального середовища, – так і в межах ідеалістичного, а саме : констатація адаптивної ситуації; конструктування соціального простору можливих адаптивних стратегій; соціальна адаптація.

Розглядаючи соціальну адаптацію як процес активного пристосування особистості до середовища, яке змінюється, за допомогою різних соціальних засобів, необхідно проаналізувати не лише середовище, яке змінилося, але й зміни самої особистості в процесі адаптації. Так, А. В. Камбур зазначає, що соціальна адаптація – це комплексний феномен, складний за своєю структурою, який одночасно постає в ролі процесу та кінцевого результату адаптації. Водночас, визначаючи поняття «соціальна адаптація», слід мати на увазі складний набір її якісних характеристик і, відповідно, доповнювати соціальний аспект адаптації психологічним, ураховуючи при цьому, що соціальне середовище, в якому знаходиться особистість, рівною мірою поділяється на предметне та особистісне [2].

М. Шабанова вважає, що вимушенні адаптації виникають тоді, коли напрями перетворень, нові цінності й способи соціальної дії вступають у конфлікт із цінностями і можливостями індивіда, хоча він і вимушений використовувати їх для реалізації своїх життєво важливих цілей. Вимушена адаптація не означає примирення, згоди чи схвалення. Суспільну ситуацію не можна ігнорувати, але її можна засуджувати, можна обирати пасивний, відчужений тип поведінки. Залежно від рівня адаптованості та результативності адаптації в контексті свободи дослідниця виокремлює три основних типи адаптантів, а саме: 1) «прогресивні адаптанти», які в нових умовах уже знайшли більш-менш надійні способи розв’язання (пом’якшення) життєвих проблем, до того ж ці способи збільшують можливості індивідів жити так, як вони хочуть; 2) «регресивні адаптанти», що сьогодні також більш-менш вирішують свої проблеми, але ті способи вирішення життєвих проблем і труднощів, які вони засвоїли,

дозволяють звикати до нових умов лише регресивно, тобто з перевагою сукупного «значущого мінусу» над сукупним «значущим плюсом» (значущих втрат над подібними надбаннями); 3) «регресивні неадаптанти»: у представників цього типу й сьогодні немає надійних способів подолання життєвих проблем та труднощів, вони не знають, як жити за тих умов, у яких опинилися сьогодні [7].

Отже, трансформації, які виникають у суспільстві, впливають не лише на стиль життя посадової особи, її соціальний статус, але й на її характер, на її людські можливості. Тут також слід ураховувати межі та можливості її адаптивної поведінки, що, у свою чергу, підвищує значення соціальної адаптації. Порушення стійких форм взаємодії особистості із соціальним середовищем, її нездатність адекватно реагувати на зміни, що відбуваються, на вимоги, що постійно ускладнюються, неможливість забезпечити досягнення своєї мети в межах існуючих норм, може викликати неадекватну реакцію, що часто призводить до психосоціальної депривації.

Сьогодні специфіка сучасного українського суспільства полягає в тому, що воно перебуває в трансформаційному стані, тобто особливому специфічному стані, який характеризується як стійкий-нестабільний. Це стан невизначеного розвитку, який містить різні варіанти та можливі альтернативи розвитку. А сам процес засвоєння іншої нормативності, іншої системи цінностей – це процес змін свідомості, який забезпечує «успішність» чи «неуспішність» входження в нові соціально-економічні умови, будуючи фактором адаптації особистості до соціального середовища, що змінюється. Одні люди намагаються реально скористатись новими можливостями, змінюють місце роботи, професію, включаються у сферу ринкових відносин тощо, тобто ініціативно, самостійно створюють новий соціальний простір життєдіяльності. Інші розгублюються, втративши заведений регламент життя, вони відчувають себе самотніми, кинутими напризволяще, зазнають стресів та інших психічних розладів.

Таким чином, з'ясовано, що соціальна адаптація посадових осіб місцевого самоврядування в умовах зміни ціннісних пріоритетів має певні особливості. Так, соціальна адаптація особистості (посадової особи) як особливий стан пристосування до змін у соціальних умовах та обставинах, відбувається завдяки змінам соціальних цінностей через самореалізацію прогресивного адаптивного потенціалу. Для того щоб посадових осіб можна було віднести до «прогресивних адаптантів», необхідно знизити стартові витрати на професійну орієнтацію нового персоналу, швидше досягти загальних стандартів виконання роботи, знизити почуття невизначеності, досягти почуття

задоволеності роботою та зробити її максимально продуктивною. Тому соціальна адаптація посадових осіб вимагає досить багато часу, оскільки це особистість, яка має: увібрати групові й традиційні цінності й норми, більшою мірою відповідати новим соціальним умовам, сприяти самозбереженню та виступати як запобіжний чинник вимушеним адаптаціям деприваційного характеру.

Список використаних джерел

1. **Борзых В. В.** Моральная регуляция: специфика, границы, возможности / В. В. Борзых // Вопр. филос. – 1987. – № 9. – С. 112 – 118.
2. **Камбур А. В.** Соціальна адаптація особистості в суспільстві перехідного типу : зміна ціннісних пріоритетів : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / Камбур Андрій Васильович. – Запоріжжя, – 2007. – 19 с.
3. **Лоренц К.** Агресия (так называемое Зло) / К. Лоренц // Вопр. филос. – 1992. – № 3. – С. 5 – 38.
4. **Маковецький А. М.** Індивідуальна активність як спосіб реалізації життєвих планів людини / А. М. Маковецький // Вісн. Черкаського ун-ту. Філософія. Вип. 51. – Черкаси, 2003. – С. 124 – 129.
5. **Пилипенко В. Є.** Спеціальні та галузеві соціології : навч. посіб. / В. Є. Пилипенко, О. І. Вишняк. – К. : Каравела, 2003. – 304 с.
6. **Психологія** : словар / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
7. **Шабанова М. А.** Добровольные и вынужденные адаптации / М. А. Шабанова // Свободная мысль. – М., 1998. – №1. – С. 34 – 45.
8. **Шабанова М. А.** «Неправовая свобода» и социальная адаптация / М. А. Шабанова // Свободная мысль. – 1999. – № 11. – С. 54 – 67.

Надійшла до редколегії 22.11.13

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 35

Дмитро СУХІНІН

Національна академія державного управління

при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ДОСВІД КАНАДИ З ПОЄДНАННЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ, МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ В УПРАВЛІННІ ЯКІСТЮ МУНІЦІПАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Досліджується канадський досвід застосування критеріїв оцінювання якості муніципального управління і якості місцевих послуг; визначаються їх основні переваги та роль у підвищенні якості послуг, що надаються населенню органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: оцінювання, моніторинг, контроль, критерії муніципального виконання, якість місцевих послуг.

Дмитрий Сухинин. Опыт Канады по объединению подходов к оцениванию, мониторингу и контролю в управлении качеством муниципальных услуг

Исследуется канадский опыт использования критериев оценивания качества муниципального управления и качества местных услуг; определяются их основные преимущества и роль в повышении качества услуг, которые предоставляются населению органами местного самоуправления.

Ключевые слова: оценивание, мониторинг, контроль, критерии муниципального управления, качество местных услуг.